

ETHNO-LORE XXXVIII.

AZ ELEFÁNT MÉG MINDIG A HÍDON... ÖKOLÓGIAI
ANTROPOLÓGIA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVE

NÉPI KULTÚRA – NÉPI TÁRSADALOM címmel

Főszerkesztő:

ORTUTAY GYULA (I–XII. kötet)

BODROGI TIBOR (XIII–XIV. kötet)

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA (XV–XXI. kötet)

ETHNO-LORE címmel

Főszerkesztő: HOPPÁL MIHÁLY

XXII. kötet – 2005. Szerkesztő: Vargyas Gábor

A szerkesztő munkatársa: Berta Péter

XXIII. kötet – 2006. Szerkesztő: Vargyas Gábor

A szerkesztő munkatársa: Berta Péter

XXIV. kötet – 2007. Szerkesztő: Vargyas Gábor – Berta Péter

XXV. kötet – 2008. Szerkesztő: Vargyas Gábor – Berta Péter

XXVI. kötet – 2009. Szerkesztő: Berta Péter

Főszerkesztő: BALOGH BALÁZS

XXVII. – 2010. Szerkesztő: Berta Péter

XXVIII. – 2011. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXIX. – 2012. Szerkesztő: Báti Anikó – Sárkány Mihály

A szerkesztő munkatársa: Vargha Katalin

(Kiadja az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont)

XXX. – 2013. Szerkesztő: Berta Péter – Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán –
Szemerényi Ágnes

XXXI. – 2014. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXXII. – 2015. Szerkesztő: Fülemile Ágnes – Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXXIII. – 2016. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Mészáros Csaba – Vargyas Gábor

XXXIV. – 2017. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Mészáros Csaba – Vargyas Gábor

XXXV. – 2018. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Landgraf Ildikó

XXXVI. – 2019. Szerkesztő: Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Borbély Sándor – Ispán Ágota Lídia

XXXVII. – 2020. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Fülemile Ágnes – Ament-Kovács Bence

XXXVIII. – 2021. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Babai Dániel

ETHNO-LORE

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVE

XXXVIII.

FŐSZERKESZTŐ
BALOGH BALÁZS

SZERKESZTŐK
ISPÁN ÁGOTA LÍDIA – MAGYAR ZOLTÁN

VENDÉGSZERKESZTŐ
BABAI DÁNIEL

Bölcseztudományi
Kutatóközpont
**Néprajztudományi
Intézet**

BUDAPEST, 2021

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával

ISSN 1787-9396

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
<https://nti.abtk.hu>

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

Első magyar nyelvű kiadás: 2021

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont,
MTA Kiváló Kutatóhely

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

A kiadásért felelős: a Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója

Borítófotó: Elefánt borjával a Mikumi Nemzeti Parkban, Tanzániában, 2017 [Mama and her baby in Mikumi National Park Tanzania]. Fényképezte: Jordy Sla ©. (Az eredeti kép vágott verziója.) Forrás: <https://flickr.com>. (letöltés ideje: 2021. november 14.) Licenc: Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Hátsó borító: Legelő jóság a gyimesi havasokban. Jávárdipataka, 2018. Fényképezte: Babai Dániel

Borító sorozatterv-koncepció: Kaszta Móni
Borítóterv: Szilágyi Levente

Fordítás: Cselényi Zsuzsa
Tördelés: Fancsek Krisztina

Nyomdai munkálatok:
Prime Rate Kft.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

Budapest, 2021
Printed in Hungary

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	
BALOGH BALÁZS	
Főszerkesztői köszöntő	11
BABAI DÁNIEL	
Az elefánt még a hídon van... A hazai ökológiai antropológiai kutatás járt és járatlan útjai	13
FORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK AZ ÖKOLÓGIAI ANTROPOLÓGIAI KUTATÁSOKBAN	
MOLNÁR ZSOLT – BABAI DÁNIEL	
Ökológusok a hagyományos tudás kutatásában: a hosszú távú és együttműködésre építő kutatások fontossága	29
MÉSZÁROS CSABA	
Helyi hangok: a közmeghallgatások szerepe határmenti települések életében	53
MÁTÉ GÁBOR	
A kanalas malom és a „felcsúszott Balkán”. Egy malomtípus 17–18. századi dunántúli elterjedésének társadalmi és gazdasági összefüggései	77
HAGYOMÁNYOS ÖKOLÓGIAI TUDÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN	
BABAI DÁNIEL – TÓTH ANTÓNIA – SZÉPLIGETI MÁTYÁS – ULICSNI VIKTOR	
„A régi öregek, azok lehet ám, hogy jobban tudják...” Hagyományos ökológiai tudás az Őrségben	97
ULICSNI VIKTOR – BABAI DÁNIEL	
„Tiszteletbe’ tartotta azt a dungót, hogy őt megajándékozta avval a pici mézvel”. Gyimesi gazdálkodók etnoentomológiai tudása	171
BABAI DÁNIEL – ULICSNI VIKTOR – MIKOS ÉVA	
„A fecskét bántódás ne érje...” A tavaszt hozó égi madarak – a fecskék Gyimesben	199
MAGYAR ZOLTÁN	
Folklór és ökológiai tudás. Képzelet és természetismeret egy gyimesi mesemondó repertoárjában	227
VARGA ANNA	
„Nagyon melléjük kellett állni az állatoknak!” Adatok a gyermekkori legelőhasználathoz és legeltetéshez a 20. században	259

GLOBALIS VÁLTOZÁSOK – LOKÁLIS ADAPTÁCIÓK

BABAI DÁNIEL

„Az időjárás is szeszélyesebb, hamarabb elváltozik...”

A klímaváltozás lokális percepciója a Keleti-Kárpátokban

283

BORBÉLY SÁNDOR

„Hagyományos ökológiai tudás” és lokális tájhasználati praxisok

egy kárpátaljai magyar faluban

315

A KUTATÓINTÉZET MUNKATÁRSAI ÁLTAL ÍRT

VAGY SZERKESZTETT, 2020-BAN MEGJELENT KÖNYVEK

351

CONTENTS

INTRODUCTION

BALÁZS BALOGH

Foreword from the editor-in-chief 11

DÁNIEL BABAI

The elephant is still on the bridge... Tried and untried paths in ecological anthropological research in Hungary 13

SOURCES AND METHODS IN ECOLOGICAL ANTHROPOLOGICAL RESEARCH

ZSOLT MOLNÁR – DÁNIEL BABAI

Ecologists studying traditional knowledge: the importance of long term and inclusive methodologies 29

CSABA MÉSZÁROS

Village voices: public hearings as ethnographic data in border village communities 53

GÁBOR MÁTÉ

The horizontal watermill (spoon mill) and the “shifted Balkans”. The social and economic contexts of the Transdanubian spread of a mill type in the 17th–18th centuries 77

TRADITIONAL ECOLOGICAL KNOWLEDGE IN THE CARPATHIAN BASIN

DÁNIEL BABAI – ANTÓNIA TÓTH – MÁTYÁS SZÉPLIGETI – VIKTOR ULICSNI

Traditional ecological knowledge of plants and animals in the Órség 97

VIKTOR ULICSNI – DÁNIEL BABAI

“He respected that bumblebee for gifting him with a tiny amount of honey”. Ethnoentomological knowledge of farmers in Gyimes 171

DÁNIEL BABAI – VIKTOR ULICSNI – ÉVA MIKOS

“No harm should befall the swallow...” Birds of heaven that bring spring – swallows in Gyimes 199

ZOLTÁN MAGYAR

Folklore and ecological knowledge. Imagination and knowledge of nature in the repertoire of a storyteller in Gyimes 227

ANNA VARGA

“You had to watch the animals like a hawk!” Data on childhood use of pastures and pasturing 259

GLOBAL CHANGE – LOCAL ADAPTATION

DÁNIEL BABAI

“The weather is more erratic, it changes quicker...”

Local perceptions of climate change in the Eastern Carpathians 283

SÁNDOR BORBÉLY

“Traditional ecological knowledge” and local land use practices
in a Hungarian village in Transcarpathia

315

BOOKS PUBLISHED IN 2020 THAT WERE WRITTEN
OR EDITED BY RESEARCHERS OF THE INSTITUTE
OF ETHNOLOGY

351